

**[122] Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og finanskomiteen
Fellesmøte onsdag den 25. august 1971 kl. 11.**

Møtet ble ledet av formannen i utenriks- og konstitusjonskomiteen, H e l g e
S e i p .

Til stede var:

Fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite:

Bjørn Unneberg (for Austrheim), K.M. Fredheim, K. Frydenlund, L. Korvald, O. Lyng, T. Oftedal, Erling Petersen, H. Seip, K. Willoch, B. Ingvaldsen, G.A. Larsen, K.J. Brommeland, G. Garbo, Aase Lionæs, Sonja Ludvigsen, P. Thyness, J.A. Vikan, E. Engan (for J. Østby).

Fra finanskomiteen:

L.T. Platou, A. Johanson, (J.A. Vikan), O. Vattekar (G. Garbo), T. Gystad, J. Støa, (Aase Lionæs) og E. Ranheim.

Fra Regjeringen møtte:

Statsrådene Ragnar Christiansen, Finansdepartementet og P. Kleppe, Handelsdepartementet.

Dessuten ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet:

Sjefdirektør Knut Getz Wold i Norges Bank.

Fra Finansdepartementet: Ekspedisjonssjef Øien.

Fra Handelsdepartementet: Byråsjef Arnfinn Moland.

Formannen: Jeg gir ordet til statsråd Kleppe som vil gi en redegjørelse i forbindelse med valutasituasjonen og det som har skjedd internasjonalt på dette området i den siste tiden.

Statsråd Kleppe: Jeg vil først få lov til å takke de to komiteer for deres villighet til å komme her i dag og drøfte den situasjon som er oppstått i og med de amerikanske tiltak som ble kjent natten til den 16. august. Vi ville jo gjerne ha trukket Stortingets organer inn på et tidligere tidspunkt, men på grunn av ferietiden og delvis også den valgkamp som nå begynner, mente vi at vi ikke skulle gjøre det før vi hadde noe vesentlig å meddele. Jeg tok kontakt med formennene i komiteene i slutten av forrige uke og orienterte dem foreløpig. Vi varslet også komiteene om at det kunne bli et møte i helgen. Vi gjorde dette før det møte som fant sted i Fellesskapets ministerråd i Brussel, idet vi tenkte at det kunne komme vedtak fra dette møte som ville innebære større endringer og kanskje også nødvendiggjøre vedtak fra norsk side. Da man på dette møte ikke lyktes å komme fram til enighet om langsiktige løsninger, fikk man den situasjon som vi har for øyeblikket. I og med at [123] vi ikke gjorde annet enn å anvende samme tekniske løsning som Storbritannia, Danmark og Sverige, og for så vidt også andre land, fant jeg i samråd med komiteformennene ikke grunn til å beslaglegge helgen til et møte om dette, men heller be om at det ble innkalt til et fellesmøte i dag. Problemet er jo nå ikke å endre pariteten, men i første rekke å drøfte det intervensjonsnivå som vil være

ønskelig ut fra norske interesser. Det er den situasjon vi har nå og antagelig vil ha i en tid fremover. Hvor lenge har vi ikke oversikt over.

Jeg vil her bare gi en kort oversikt over det som er hendt. Det er ikke hensiktsmessig, tror jeg, å gå inn på alle sider ved de amerikanske tiltak. Jeg vil nevne et forhold som ikke direkte angår valutakursene, nemlig at GATT nå er i ferd med å behandle den 10 prosent importavgift som også ble innført med virkning fra forrige mandag. Den rammer ca. 70 prosent av norsk eksport til USA, riktignok ikke med fulle 10 pst., for alle varer. F.eks. vil dypfrysede fileter i blokker få atskillig lavere avgift på grunn av visse særregler som begrenser presidentens fullmakt. Avgiften vil nå antagelig bli behandlet av en arbeidsgruppe i GATT som skal avgi innstilling meget fort. Det regnes med at den finske ambassadør til GATT blir formann i gruppen. Vi har sluttet oss til kritikken av de amerikanske tiltak. Den er kommet særlig sterkt fram fra EEC's representanter. Fellesskapet innkalte oss på forhånd, før GATT-møtet, sammen med de andre søkerland og orienterte oss om det utspill som ville komme fra EEC's side. Det gjelder å minimalisere de skadevirkninger en slik avgift vil kunne få for verdenshandelen, og å unngå at den utløser mottiltak som vil skade verdenshandelen og dermed den generelle økonomiske utvikling.

Vi støttet dette initiativ sammen med andre land. Denne saken skulle nå for så vidt være under tilfredsstillende behandling i det internasjonale organ som direkte er involvert.

La meg så konsentrere meg om valutasituasjonen. Som kjent suspenderte den amerikanske regjering forpliktelsen til å omveksle dollar i gull og andre valutaer til de kurser som tidligere har gjeldt. Dollarens paritet målt i gull ble opprettholdt, og det kommer på tale å endre gullprisen, ifølge erklæring fra amerikansk side. Den amerikanske erklæringen forutsetter at andre valutaers paritet endres i forhold til dollar, det brukes uttrykket «visse valutaer må revalueres». Det sies at de særlig har hatt japanske yen og tyske mark i tankene, men også visse andre valutaer. Det foreligger en rapport – et arbeidsdokument – som går ut på at dollar har vært overvurdert i forhold til andre valutaer med atskillig større beløp enn de som hittil har kommet til uttrykk gjennom den flyting som har funnet sted denne uke. Man har spurt amerikanerne om f.eks. en revaluering av tyske mark med 10 prosent og av japanske yen med tilsvarende beløp, kanskje høyere, vil være nok til at de vil endre de andre tiltak de har satt i verk, spesielt 10 pst.-avgiften. Men til det har amerikanerne sagt [124] at det må ganske andre omfattende og dyptgripende tiltak til før de vil foreta en endring av disse virkemidlene. Det de spesielt har lagt vekt på, er for det første at den amerikanske betalingsbalanse blir sunn, som det heter. Den omfatter som kjent alle typer av betalingen, også kapitaloverføringer til direkte investeringer i andre land, til militærutgifter, til støtte til utviklingsland etc. Selve den løpende balanse, spesielt varebalansen, har i alle år hatt et stort overskudd. Amerikanerne har brukt dette overskuddet til andre overføringer. Det er på den samlede balanse de i løpet av 1960-årene har fått et økende underskudd, og denne samlede balanse er det de gjerne vil få tilbake igjen i det de kaller for en sunn tilstand. De sier også at det er et krav fra deres side for å gå med på å sløyfe en

rekke av de virkemidler de har tatt i bruk, at man får et nytt internasjonalt pengesystem med større stabilitet enn det vi hittil har hatt.

Det var på bakgrunn av dette at fellesskapslandene på ministerrådsmøtet forrige torsdag forsøkte å bli enige om et utspill for en mer varig løsning. Utgangspunktet var et forarbeid laget av Fellesskapets valutakomite og sentralbanksjefkomite og av Kommisjonen. På grunn av de motsetninger som har vært til stede spesielt mellom Frankrike og Tyskland, og som det ikke lyktes å løse under dette møtet, ble det avsluttet med et kommuniké som viste at det ikke hadde lyktes denne gang, men samtidig ble det gitt uttrykk for at det ville bli arbeidet videre innenfor Fellesskapet med sikte på å oppnå et felles standpunkt.

Neste Ministerrådsmøte er sammenkalt til 13. september, og de har bedt om at den såkalte 10-landsgruppen, som ved siden av fellesskapslandene og Storbritannia omfatter fire andre land – USA, Canada, Japan og Sverige – innkalles mellom 15. og 18. september. Det siste viser at fellesskapslandene ikke ønsker å gå til en utvidet gruppe med disse problemene før de har oppnådd et felles standpunkt utad. Senere har Benelux-landene bedt om et møte tidligere i september, men det er ikke kommet noe svar på det. Det er også kommet uttalelser fra den franske president og den tyske statsminister som peker i retning av at disse problemer kanskje i siste omgang må løses på høyeste politisk hold innen Fellesskapet, og at en på den måten får en ny mulighet for å skjære gjennom den gamle uoverensstemmelsen mellom Frankrike og Tyskland. Men en vet ikke om det vil bli mulig til begynnelsen av september, så lengden av denne krisen vet man ikke noe om.

Det er heller ikke mulig å fortelle noe nytt vedrørende Japan, som kanskje i første rekke har vært det land som de amerikanske tiltakene har vært rettet mot. Det er sannsynlig at hvis andre land, da i første rekke de europeiske, foretar større endringer i sitt valutasystem, vil Japan følge etter, men i og med at man hittil har hatt små endringer av de europeiske valutaer i forhold til dollar, er også villigheten fra Japans side til ensidig å endre sin valuta øyensynlig ikke stor nok til at vi kan vente silke tiltak på det nåværende tidspunkt. Vi vet imidlertid ennå for lite om utviklingen der.

[125] Her i Norge startet vi med å få i gang det apparat som vi må sette i gang i slike situasjoner. Vi har før krisen hatt hva jeg vil kalle en valutarisk beredskap, dvs. at Norges Bank er blitt anmodet av Handelsdepartementet om med jevne mellomrom å analysere hele valutasituasjonen og mulige endringer i den. På den måten har vi hele tiden hatt et materiale som man raskt kan ajourføre ved å føye inn de nye elementer og på det grunnlag foreta en vurdering av situasjonen.

Da jeg fikk melding om de amerikanske tiltakene tidlig mandag morgen, ba jeg straks om at Valutarådet skulle innkalles til et møte tidlig samme morgen, og Regjeringens økonomiske utvalg kom også sammen mandag. Det som man i første omgang måtte konsentrere seg om, var å få klarhet over situasjonen, hvilke alternativer som forelå, og hvilke interesser vi fra norsk side var opptatt av å ivareta. Det er klart at hvis man skulle ha foretatt en paritetsendring, ville de vanlige interesser som kommer inn i en slik forbindelse, måtte analyseres og drøftes. På den

ene side har vi eksportnæringenes interesse av å unngå en kronestigning ut over helt moderate svingninger, på den annen side den interesse som ligger i ikke å komme i valutarisk utakt med andre land av hensyn til prisutviklingen og andre forhold av betydning for den økonomiske stabiliteten. Også den virkning en valutaendring vil ha på selve valutabeholdningen, altså betalingsbalansen, måtte vi ta hensyn til. Disse forhold ble brakt inn, analysert og drøftet i løpet av forrige uke. Vi startet altså mandag, og det var møter hver dag i Valutarådet, Regjeringen drøftet situasjonen to ganger, både torsdag og lørdag, og Norges Banks direksjon hadde møte. I tillegg hadde vi et nordisk møte på statsråds- og sentralbanksjefnivå onsdag ettermiddag. Det var et informativt møte der ingen beslutninger ble truffet, men vi fikk interessante opplysninger om hvorledes de andre land vurderte situasjonen, og det var enighet om at slike nordiske møter burde finne sted når det ble behov for det. I tillegg har Norges Bank hatt kontinuerlig kontakt i hele perioden – og har det fortsatt – med andre sentralbanker, ikke minst de nordiske. Vi kan slå fast at vi hele tiden har hatt en nær kontakt med andre land, særlig med de nordiske og også med Storbritannia.

Når det gjelder kontakt med Det europeiske Fellesskap, forelå det ingen innbydelse til oss om å delta i konsultasjoner, men vi ble tirsdag kjent med at Storbritannia hadde bedt om å bli konsultert. Onsdag ettermiddag fikk vi beskjed om at også Danmark hadde bedt om det samme, og at de var blitt innbudt til slike konsultasjoner. På det grunnlag fant vi at det ville være riktig at også Norge bad om å bli konsultert, og vår anmodning ble øyeblikkelig akseptert fra De seks's side. Også Irland bad om slike konsultasjoner, slik at i forbindelse med Fellesskapets ministerrådsmøte fant det sted kontakter med alle søkerland. Vi ble selvsagt ikke trukket inn i selve drøftingene, men vi fikk førstehånds opplysninger både om de ting som ble drøftet, og i den grad det var mulig om den sannsynlige utvikling framover.

Jeg tok i Brussel torsdag kveld kontakt med den britiske finansminister og med den danske økonomiminister torsdag morgen. Det var ikke mye man kunne si på det tidspunkt, men jeg tror at dette, sammen med den kontakt vi [126] hadde med Fellesskapets ministerråd etter deres møte, var nyttig, selv om man på selve møtet ikke nådde fram til noen felles kurs. Det ble gjort klart at det er ønskelig med lignende kontakter med Fellesskapet ved neste korsvei. Det var også enighet om at kontakten mellom sentralbankene burde bygges videre ut med sikte på å få alle de opplysninger som er nødvendige for at Norges Bank til en hver tid skal kunne vurdere utviklingen. Politisk sett tror jeg derfor at vår kontakt med Fellesskapet var meget gunstig.

Allerede tirsdag hadde vi et møte i Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid, hvor alle de store organisasjoner er representert. Vi orienterte der om situasjonen slik som den så ut på det tidspunkt, og bad om råd fra organisasjonene med hensyn til hvilke faktorer som vi burde legge særlig vekt på. Vi hadde et tilsvarende møte i går etter at de første kursfastsettingene innenfor det nye «flytende» system var blitt kjent, og vi vil ha lignende møter etter hvert som forholdene måtte gjøre det nødvendig. Man kan vel si at på møtet i går var

reaksjonen etter den første dag med frie noteringer at man sa seg tilfreds med det som inntil da var skjedd, men man understreket betydningen av å holde utviklingen under kontroll.

Når det gjelder det «mellomsystem» som vi nå har, altså det system som er innført i påvente av en mer varig løsning av de internasjonale pengeproblemer, valgte en å følge den ordning som Bank of England introduserte, og som Sverige og Danmark fulgte, nemlig at en suspenderte marginene når det gjaldt kjøpekursen for dollar, men ikke salgskursen. Det er en formalitet, kan man si, for det er jo ikke salgskursen som har aktualitet i dag. Men det innebærer at man bare foretok seg det minimum som var nødvendig når det gjaldt å suspendere gjeldende regler for svingningsmarginene. Det vil i praksis si at den nedre grense som vi inntil fredag den 13. hadde, kr. 7,09 pr. dollar – den grense som Norges Bank var forpliktet til å holde ved kjøp av dollar – er suspendert inntil videre. Vi var selvfølgelig opptatt av hvordan et system med slike friere kurssvingninger ville virke i praksis, men alle de informasjonen som vi fikk fredag og lørdag, gikk ut på at man ikke regnet med at svingningene ville bli store. Man ventet at man ville få muligheter til å vurdere situasjonen etter at systemet hadde vært i virksomhet et par dager. Det var ikke minst dette som lå bak min vurdering når det gjaldt å anbefale møtetid for komiteene, fordi en da ville ha sikrere kjennskap til hvorledes et slikt system ville fungere, samtidig som en da bedre kunne vurdere hvilket nivå som burde være forsvarslinjen når det gjaldt intervensjon fra Norges Banks side.

Som kjent sank dollarkursen første dag ca. 2,5 pst. i forhold til noteringen 13. august, dvs. ca. 3 pst. i forhold til pari. I går fant det sted en liten justering. Det opplyses at dollarkursen i dag antagelig vil synke ytterligere. Dette forhold bør jeg kanskje si et par ord om. Det har sammenheng med at i dag er dollaren svekket overfor de fleste [127] europeiske valutaer. Også pundet og de fleste øvrige valutaer er styrket i forhold til dollar. Norske kroner har imidlertid fått en ytterligere margin i forhold til disse valutaene på over 1 pst. Vi har imidlertid vurdert det slik at kronens svingninger hittil har vært så marginale at en foreløpig ikke burde intervenere. Det var en nær kontakt mellom ankene og Norges Bank før Børsen åpnet mandag. Det var et møte kl. 11, og det var enighet om at ingen noteringer skulle finne sted før man hadde drøftet spørsmålet igjennom. Systemet er nå det at det er bankenes valutannoteringsutvalg som fastsetter de nominelle kurser, mens Norges Bank deltar med en observatør.

I går ga Norges Banks sjefdirektør, etter samtale med meg, uttrykk for overfor bankene at vi anså det lite ønskelig med store svingninger på den norske krone – noe som bankene for så vidt var glad for å få vite, uten at vi da fant det riktig å intervenere. Det er for så vidt i samsvar med den praksis som andre sentralbanker har fulgt, nemlig at vi føler oss litt fram, siden svingningene er blitt så pass små, og vurderer virkningene før man går til intervensjon. Intet av det som hittil er skjedd, påvirker på noen måte utviklingen når det gjelder kronens framtidige leie.

Jeg vil for min del si at jeg anser det som lite ønskelig med vesentlig større utslag enn dem vi har hatt, men vi er nødt til å foreta en vurdering ikke bare i

forhold til dollaren, men også i forhold til valutabildet for øvrig. Av de valutaer som i vår utenriksøkonomi spiller større rolle enn andre, vil jeg spesielt nevne pund, tyske mark og svenske kroner. Det er klart at de i tillegg til dollar danner et mønster som vi må se å finne en plass innenfor.

Det er riktignok så at i og med at det er et svingende system, kan man få svingning tilbake igjen, men det er ikke i vår interesse å få store svingninger fra dag til dag. Tvert imot er det i vår interesse å støtte alle bestrebelser på å komme tilbake til systemer av den type som vi hadde før det system som nå fungerer – altså et system med faste pariteter og faste svingningsmarginer.

Man kan selvfølgelig diskutere hvor store marginene skal være, og det må vel også foretas forandringer av paritetene for de ulike valutaer, men det er antakelig lite ønskelig for næringslivet å ha et system med mulighet for store variasjoner mellom valutaene og dermed også mulighet for tilsvarende usikkerhet når det gjelder framtidige disposisjoner. Når det gjelder den mer langsiktige utvikling, bør vi etter min oppfatning støtte de bestrebelser som er i gang for å komme tilbake igjen til et system med begrensede svingningsmarginer og muligens nye pariteter. I mellomtiden må vi unngå at kronen havner i et leie som det kanskje på lengre sikt kan bli besværlig å komme vekk fra om vi senere skulle ønske det.

I denne situasjon må vi legge vekt på de interesser som jeg har nevnt, og som vi analyserer i vårt materiale. Vi har fått et interessant materiale både fra skipsfartsnæringen [128] og fra industrien, og i tillegg har vi forsøkt å gjøre beregninger over prisvirkningen av forskjellige valutaalternativer. Selv om paritetsendringer ikke er aktuelle for øyeblikket, er vi fullt oppmerksom på at det vil være uheldig om den norske krone svinger opp i et leie som det ikke vil være riktig for den å holde på lengre sikt. Dette vil vi legge til grunn ved vurderingen av når intervensjon bør finne sted.

Jeg vil ikke si noe mer på det nåværende tidspunkt. Jeg vil selvfølgelig være takknemlig for synspunkter og råd når det gjelder det leie som den norske krone bør få i forhold til de øvrige valutaer.

Formannen: Var det så at direktør Getz Wold hadde noe å føye til?

Direktør Getz Wold: Jeg tror ikke det vil være mye jeg kan si i tillegg til det handelsministeren allerede har vært inne på. Situasjonen ble kanskje litt komplisert ved utviklingen i morges, fordi den tyder på fortsatt nedgang i dollarens verdi – noe som har fått et visst utslag i Storbritannia og i de kontinentale land, slik handelsministeren nevnte. En vanskelighet ligger i at Sverige og Danmark tydeligvis ikke følger denne bevegelse, men fastholder uforandret dollarkurs. Dette betydde at man ville stå overfor valget mellom å følge disse to eller følge de andre valutaene. Etter konferanse med handelsministeren kom en da til at dette tross alt var så små bevegelser at det ikke var grunn til å gripe inn – i all fall ikke i dag. Det betyr at dollarkursen vil gå ned med mellom 2 og 3 øre, og kursen på svenske og danske kroner vil gå ned med 45 øre for 100 kr. – det har jo vært litt nedgang de foregående

dager – mens kursen på pund, D-mark osv., vil bli uforandret, og så får en vurdere situasjonen videre.

En av de usikkerhetsfaktorene vi har, er rederienes fremdeles meget store beholdninger. Skjønt statistikken der ligger etter, er det vel så at det ble kastet inn meget store beløp her de første 14 dagene av august. Det er klart at hvis rederiene skulle anse kronens kurs som urealistisk i den forstand at den vil stige ytterligere, står man her overfor en usikkerhetsfaktor. En av Norges største skipsredere har i dag uttalt til pressen at han er overrasket over at kronkursen ikke steg ytterligere. Allikevel, etter kontakt med bankene har en ikke hatt inntrykk av at dette problem har vært stort de første dagene, så en får håpe at det kan vise seg å være håndterlig. Det som skjedde de første dagene, har jo tross alt vist at dette problem har vært av mindre dimensjoner enn en kanskje kunne frykte på forhånd.

Formannen: Er det noen som ønsker å uttale seg om handelsministerens redegjørelse, og det vi fikk høre fra direktør Getz Wold?

[129] Erling Petersen: Handelsministeren ba om vårt syn på kronens framtidige leie. Det er bare det at det er ganske klart at det er alt for tidlig å si noe om det, for vi er jo inne i en periode hvor det ikke bare er krise for en valuta, men hvor man risikerer at all oppsamlet spenning vil bli tilpasset før man kommer fram til relativt faste kurser med en eller annen avtalt margin igjen. I mellomtiden tror jeg man bør være oppmerksom på at det er en vesensforskjell mellom de valutakurser som nå noteres på børsen som flytende, og de kurser som eventuelt blir fastsatt, og hvor de monetære myndigheter går inn for å forsvare en viss kurs innen en viss margin. Jeg er av den oppfatning at de kurser som nå noteres, og de omsetninger som foregår i denne interimperioden, har betydning for den som kjøper og den som selger. Det er to parter som er blitt frivillig enige om hva de skal verdsette valutaen til, ellers blir det ingen omsetning. Det er av meget mindre betydning enn en offisielt fastsatt kurs som forsvares, og det er derfor det etter min mening har vært riktig å gå inn på den linjen å holde kursene åpne og flytende, inntil man får bedre grunnlag til å beregne hva som skal være det fremtidige leie for kronen.

Nå kan man jo lese i alle aviser – og især i de utenlandske – at den norske krone står så sterkt. Det er riktig, men man kan jo si at det er en rent teknisk styrke som ligger bak. Det opparbeides også et psykologisk grunnlag for at kronen er sterk. Men hvis vi ser det på lengre sikt, skyldes jo vår posisjon bare den ting at vi har drevet en nokså enestående valutapolitikk i lang tid. Hvis alle land – jeg har sagt det i mange internasjonale forsamlinger – hadde gjort tilsvarende, hadde vi hatt betydelig færre valutakriser. Mens en rekke andre land går til en nedskrivning når de får underskudd på betalingsbalansen, har vi sørget for å låne opp, til dels tvangsmessig, i utlandet. Når vi ikke har nok å eksportere av varer og tjenester, eksporterer vi obligasjoner – for å si det sånn omtrentlig – og så får vi pluss på den endelige korttidsbalanse. Dette tror jeg er en ting man i høy grad skal ta hensyn til når den endelige fiksering av eventuell paritet og marginer kommer opp til

behandling. Det er klart at det ikke i noe tilfelle kommer til å skje før i midten av neste måned.

Slik utviklingen har vært, er den jo blitt ganske udramatisk. Siden børsen ble åpnet, har dollaren sunket 3 øre på Oslo-børsen. Det var jo 11 øres variasjon som kunne forekomme den gang vi hadde faste kurser, pari med variasjonsmuligheter. Innenfor det området ville ikke folk ha lagt noe særlig merke til om dollaren hadde gått 3 øre opp eller ned. Derfor er det heller ikke noen særlig grunn til å legge vekt på denne bevegelsen. En annen ting er at hvis man varig tar sikte på ikke å følge for oss så nærliggende valutaer som de skandinaviske pluss dollar, vil det bli et helt annet problem. Men som jeg har forsøkt å gi uttrykk for, er ikke situasjonen så dramatisk som det ble spilt opp til i forrige uke. Og når det kommer til stykke og disse fra-dag-til-dag-bevegelsene – [130] som jo er avhengig av tilbud og etterspørsel i det enkelte øyeblikk – er avklart, kan det være – det er min helt private mening – at dollaren kommer til å vise seg å være sterkere enn folk flest har trodd. En annen ting er at den allerede på mandag antakelig overrasket temmelig mange ved ikke å vise seg svakere enn den den gang gjorde. Men konklusjonen må være at man ikke kan la den korttidsvarianten som forekommer i den tid vi har så å si et fritt marked, få innflytelse på den endelige fastsettelse.

Jeg vil gjerne slutte med et spørsmål til handelsministeren. I den redegjørelse som ble sendt ut, ble det gitt melding om at avleveringsplikten for utenlandske valutaer er suspendert. Venter handelsministeren at det kan oppstå visse problemer som konsekvens av dette unntak?

Kåre Willoch: Jeg vil for ordens skyld bare si at det etter mitt skjønn ikke er mulig å trekke bestemte konklusjoner på noen av de spørsmål som ble reist i handelsministerens redegjørelse, bare på grunnlag av denne redegjørelse og det som er kjent for oss på annen måte. Jeg er takknemlig for at vi har fått denne orientering, og jeg tror det er verdifullt at vi blir orientert. Men det er klart at standpunkter må tas på grunnlag av et mer fyldig materiale enn det denne komite hittil har fått. Jeg vil gjerne nevne dette for at taushet om de spørsmål som er tatt opp, ikke skal tolkes på noen annen måte enn at vi har påhørt med interesse det handelsministeren har sagt.

Hvis jeg allikevel skulle våge meg til en forsiktig personlig bemerkning, må det være at jeg rent umiddelbart er enig i at det synes å ville være uheldig å la kronen flyte opp til et nivå som det kan vise seg lite hensiktsmessig å prøve å holde på lengre sikt av hensyn til betalingsbalansen. Dette er en meget rund og forsiktig uttalelse. Men jeg tror ikke det er mulig å gå stort lenger uten å kjenne bedre til det underlagsmateriale som her foreligger, og som også handelsministeren nevnte.

Formannen: Da jeg hadde kontakt med handelsministeren om dette spørsmål – og vi har hatt telefonsamtaler noen ganger – var vi begge fullt klar over at det her ikke kunne bli tale om en redegjørelse som ga grunnlag for endelige konklusjoner. Vi mente likevel at det var riktig at de to komiteene som her er innkalt, kom sammen og ble holdt løpende orientert, i og med at det gjelder spørsmål som har så

pass stor rekkevidde. Jeg har også oppfattet det slik at komiteens medlemmer er takknemlig for at Regjeringen har villet holde oss løpende orientert.

Jeg kunne ha lyst til å spørre om i hvilken grad man nå arbeider med prisvirkningssiden av dette problemkompleks, hvis vi i løpet av 14 dager à 3 uker blir stilt overfor spørsmålet om en fastere fiksering av kursrelasjoner. Hvorledes har man lagt opp arbeidet med den siden av problemkomplekset? I øyeblikket ser det for meg ut som om justeringer av [131] valutakursene virker i retning av at vi ikke skulle få noen «importert» prisstigning – om jeg kan bruke det uttrykket – med de skritt som er tatt, men kanskje heller få en mindre motsatt virkning.

Når det gjelder de nordiske valutaene, står for så vidt Danmark i en særlig presset situasjon. Det kunne være interessant å vite om man har gjort seg noen tanker om danskene overveier noen form for devaluering i forhold til de andre nordiske valutaer som ledd i operasjonen. Det kan vel også være et spørsmål som for dem er aktuelt på bakgrunn av medlemskapssøknaden i EEC.

Islandske kroner er, så vidt jeg har sett av noteringene, blitt justert mer ned enn de andre valutaene. Er det uttrykk for at Island har valgt en viss langsiktig devaluering?

Endelig dette: Jeg forstod det slik at yen og D-mark måtte kunne sees i sammenheng, og at det kunne bli spørsmål om å få en yen-revaluering hvis bl.a. D-mark ble revaluert. Er det andre utenlandske valutaer, f.eks. gylden og sveitserfranc, som kommer i samme kategori eller noenlunde på linje med D-mark i denne sammenheng?

Lars T. Platou: Jeg vil på vegne av finanskomiteen få lov til å si at vi er glad for den orientering som her er blitt gitt, og den anledning vi her får til informasjon om et spørsmål som er uhyre viktig for vårt lands fremtidige utvikling.

Jeg er enig med de foregående talere i at det er vanskelig å trekke noen konklusjoner angående det spesielle spørsmål som handelsministeren stilte om å anbefale eller ikke anbefale et visst intervensjonsnivå fra Norges Banks side. Jeg er enig i at dertil har vi for lite materiale. Det vil vel da si at vi kanskje kan komme tilbake til den side av saken når man får sett utviklingen over en noe lengre periode.

Men jeg har lyst til å føye til at jeg tror Regjeringen gjorde riktig da den valgte den ene av to aktuelle veier, nemlig å følge det opplegg som Englands Bank ga ved å suspendere den tidligere kjøpekurs på dollar, istedenfor å velge et tokurssystem som visse andre land valgte. Jeg tror det valget var rimelig og riktig ut fra den situasjon som forelå i vårt land. Hvordan det skal gjøres videre, avhenger da av utviklingen, og som jeg sa, håper jeg at vi får anledning til å komme tilbake til det senere.

Bernt Ingvaldsen: Jeg har ikke noe å bemerke til det som er sagt om den framtidige kurs på kronen, men det er et spørsmål jeg gjerne vil stille, og det gjelder den amerikanske 10 pst.-avgiften. Så vidt jeg forstår, virker den øyeblikkelig og i det store og hele på samme måte som om dollaren direkte var devaluert eller andre valutaer revaluert. Når man har innført denne avgiften – og det er det samme som

England gjorde i en tilsvarende situasjon – er vel det for på en måte å fremtvinge en kursendring på dollar i forhold til de andre valutaer. Amerika har da til en viss [132] grad i sin hånd å justere virkningene ved også å jenne på avgiften.

Handelsministeren nevnte, så vidt jeg forstod, at det på EEC-hold hadde vært antydnet motforholdsregler. Jeg håper at det ikke skjer i form av avgifter på den siden, men at man heller finner fram til et hensiktsmessig valutaforhold. Jeg hadde lyst til å høre litt om dette, for etter min mening ville det være svært beklagelig om dette skulle føre til en innskrenkning i varehandelen og mer selvforsyningspolitikk generelt. Men jeg kan heller ikke si at jeg har oppfattet det som noen hensikt fra amerikansk side, og Norge har i all fall ikke noen interesse av en slik utvikling.

Arvid Johanson: Bare en liten merknad. For en som har fulgt dette fra provinsen – hadde jeg nær sagt – er det kanskje noe overraskende at utslagene er blitt så små som de er blitt. Etter min oppfatning har det vært en fordel. Selv om en skal være forsiktig med å gi uttrykk for oppfatninger om fremtiden – slik det har vært sagt av andre her – er det vel riktig at vi viser den største grad av varsomhet når det gjelder spørsmålet om oppjustering av kronens kurs. Det er muligens så at vi kan hente inn visse prisgevinster på det feltet hvis en går til en oppjustering, men den situasjonen vi er i, skulle vel heller tilsi en høy grad av forsiktighet på dette felt.

Ellers forekommer det meg å være langt mer alvorlig med den 10 pst.-avgiften som amerikanerne har gått inn for, både fordi den rammer eksporten ganske sterkt, slik handelsministeren sa, men også fordi den må representere et brudd på et prinsipp som vi har prøvd å vinne fram til i GATT og på annen måte. Jeg må si at jeg synes denne siden av saken er nokså bekymringsfull.

L.T. Platou: Det var bare et lite spørsmål som jeg glemte i sted, nemlig om det fra norsk side nå vil bli tatt et initiativ overfor internasjonale organisasjoner – OECD, eller andre – for å få gjennomdrøftet den fremtidige valutapolitikk eller den fremtidige reservevalutastilling i noe internasjonalt organ, eller om et slikt initiativ allerede er tatt.

Statsråd Kleppe: Jeg er enig med hr. Platou i at det egentlig er for tidlig å ha noen fast oppfatning. Det jeg spurte om, var hvilke interesser og faktorer man må legge vekt på i den vurdering man nå må foreta fortløpende.

Når det gjelder hr. Erling Petersens konkrete spørsmål om suspensjonen av avleveringsplikten for valuta skaper problemer, vil jeg si nei. I praksis har den vel i den siste tid ikke spilt så stor rolle. Suspensjonen markerer blant annet at vi for øyeblikket ikke ønsker å få inn ytterligere valuta. Det er klart at avleveringsplikten fortsatt eksisterer. Den kan når som helst innføres igjen. Den må selvfølgelig være med i avtaleverket, selv om den akkurat i samme øyeblikk er suspendert. Noe problem kan jeg ikke se at denne suspensjonen skulle skape.

[133] Når det gjelder hr. Willochs etterlysning av et fyldigere materiale, er det klart at hvis komiteen ønsker det, skal vi stille materiale til rådighet. Jeg er imidlertid redd for at akkurat for denne vurdering vil ikke det materiale som vi har

for øyeblikket gi tilstrekkelig grunnlag. Det er forhold utenfor landets grenser, forhold som vi ikke kjenner – i første rekke kursbevegelser – som vil bli nokså avgjørende for hvor kronen til slutt bør havne. Jeg tror derfor det ikke egentlig er mangel på materiale av den type som vi for øyeblikket er i stand til å fremskaffe, som er problemet. Det er usikkerheten om hvilke bevegelser som nå vil finne sted i de øvrige valutaer som er av betydning for den norske krone. Men som sagt, hvis komiteen ønsker det, skal vi gjerne sirkulere et materiale.

Når det gjelder hr. Seips spørsmål om prisvirkningene, har vi hatt kjøring på Statistisk Sentralbyrås modell MODIS III under forskjellige forutsetninger, og det kan vi da gjenta etter hvert som forutsetningene når det gjelder valutaendringer forandrer seg. De endringer i valutaene som hittil er skjedd, er så små at de neppe kan få noen innflytelse på prisnivået i Norge. Men denne analyse av prisutslagene vil bli fortsatt.

Når det gjelder de nordiske valutaer og grunnene til at disse har fulgt en noe forskjellig utvikling i de siste par dager, var det på forhånd ventet at Danmark med sin meget vanskelige utenriksøkonomiske situasjon ville få en svakere utvikling enn andre. For så vidt er det nærmest overraskende at den danske krone har holdt seg så pass bra oppe og har steget i forhold til dollar. Vurderingen er at danske kroner står svakere enn svenske kroner, ikke minst fordi Sverige har greid å rette opp underskuddet i sin utenriksøkonomi. Derimot har Sverige betydelige innenriksøkonomiske problemer, og de kan gjenspeile seg i kursnoteringene for svenske kroner i forhold til norske. Deres valutabeholdninger er også relativt sett atskillig mindre enn de norske. Den islandske krone er også preget av de betydelige økonomiske problemer som Island har. Man kan ikke se bort fra tilstanden til de økonomier som står bak de enkelte valutaer. Den såkalte «styrke» som den norske krone har, er uten tvil delvis et psykologisk fenomen – vi er faktisk forundret over at den norske krone er blitt notert så pass høyt på terminmarkedet i London – men det er i seg selv en faktor som vi bør være oppmerksom på.

Forventningene om prisstigning er et av de overraskelsesmomenter som kan komme inn i bildet. Hr. Getz Wold nevnte de beholdninger som rederiene har, og uttalelsene fra en meget kjent skipsreder om hva han syntes om noteringene. Det kan jo innebære at vi vil få en pågang som vi er nødt til å treffe forholdsregler mot for at det ikke skal presse kronekursen opp til et leie der det er urimelig å holde den på lengre sikt. Jeg er enig i at hvis man ser fremover og ser på de prognoser som foreligger for utviklingen av den løpende balanse for de kommende år, er det ikke grunn til for stor optimisme når det gjelder norsk utenriksøkonomi. Riktignok vil det finne sted store variasjoner i skipsfartens valutainntekter og -utgifter som må ventes, i all fall delvis, å bli oppveiet da av bevegelser på kapitalsiden. Men i tillegg til variasjoner [134] i skipsfartens valutainntekter og -utgifter er det en klar tendens til svakere balanse på varesiden som må inngi bekymring. Et av de momenter som vi må legge stor vekt på, er at vi allerede nå bør ha i tankene et kursleie for den norske krone som kan opprettholdes også i situasjoner hvor vi får atskillig større utenriksøkonomiske problemer enn vi har for øyeblikket.

Ellers er jeg helt enig med hr. Platou, som sa at vi må komme tilbake til saken. Det er selvsagt at etter hvert som dette utvikler seg, etter hvert som vi får flere data og får klarere oversikt over hva som kommer til å skje, vil Stortingets organer og alle andre som bør være med i disse drøftelsene, bli trukket inn i saksbehandlingen. Akkurat når dette kan skje, er det for tidlig å si noe om. Vi er inne i en utvikling som kan vare noen uker, men også lengre tid.

Til det spørsmål som hr. Ingvaldsen reiste om 10 pst.-avgiften, spesielt om Det europeiske fellesskap planlegger motforholdsregler, er det å si at på møtet i Genève i går, ga Fellesskapets talsmann uttrykk for sterk kritikk overfor de amerikanske tiltak, men nevnte ingen ting om mottiltak på det nåværende tidspunkt. Det ble advart mot proteksjonistiske kjedereaksjoner hvis tiltakene vedvarer. Foreløpig vil en hurtigarbeidende komite arbeide seg gjennom spørsmålet og komme tilbake med en innstilling etter midten av neste måned.

Det spørsmål som hr. Arvid Johanson reiste, altså om brudd på prinsippene i GATT's regelverk, ble det i denne omgang ikke lagt vesentlig vekt på, for å unngå å miste tid ved å vikle seg inn i juridiske problemer. Det er sannsynlig at det foreligger brudd på GATT's regler. Men i og med at Storbritannia har hatt en importavgift for en tid siden, og også Canada har hatt en lignende ordning, har man fra Fellesskapets og andre lands side ansett det mer realistisk å konsentrere seg om de reelle virkninger, de økonomiske sider enn å reise en mer juridisk prosedyre.

Til slutt: hr. Platous spørsmål om det vil bli tatt et norsk initiativ for å få gjennomdrøftet valutapolitikken og det fremtidige internasjonale pengesystem i et internasjonalt organ. Den første mulighet som byr seg, er årsmøtet i Pengefondet i september, og vi planlegger fra norsk side å ha innlegg på dette møtet hvor vi gir uttrykk for norske synspunkter. I tillegg kommer andre muligheter. Jeg kan si at vi vil ha konsultasjoner med De seks når det gjelder deres bidrag til slike mer langsiktige løsninger. Vi vil også bruke alle muligheter for å fremme det som vel er et felles nordisk syn, at vi ønsker å komme tilbake til et stabilt system med begrensede marginer. Men det har hittil ikke vært tale om et spesielt norsk initiativ. Tross alt er det i fellesskap med andre land disse drøftinger bør skje, og jeg for min del ser det slik at den kanskje viktigste faktor i dette er de anstrengelser man nå gjør innenfor Det europeiske fellesskap for å oppnå en felles holdning til disse mer langsiktige problem. Tross alt har man her et organ som skulle ha større muligheter for å nå fram med et initiativ enn utspill fra et enkelt lands side.

[135] Erling Petersen: Jeg synes ikke handelsministerens svar var fullt tilfredsstillende. Det kan være at det her ligger et meget delikat juridisk spørsmål. Det er riktig at denne suspensjonen ikke betyr noe i den forstand at den som nå tjener valuta som han kan sitte med uten å avlevere, vil måtte avstå den når man gjennomfører plikten, fordi man kan kreve avstått alt det man til en hver tid eier av valuta. Men valutaloven har meget bestemte definisjoner av ha som her betraktes som valuta. Og når det gjelder det man i mellomtiden, mens det ikke er avståelsesplikt, har konvertert i noe annet, hvordan vil da stillingen være? Det er det

som er det kinkige juridiske spørsmål i dette tilfelle. Men det er tross alt en detalj i det hele.

Får jeg imidlertid si et par ord om dette med å beregne prisvirkningene av valutaendringene. Der vil jeg komme med et advarende ord. Jeg har detaljregnet under diverse valutakriser i det lange løp, og en av erfaringene er at hvis man tror at prisnivået endrer seg parallelt med valutaendringene, får man store overraskelser. Om et land devaluerer 10 pst., må man ikke tro at varene fra det landet blir 10 pst. billigere. Det viser seg i praksis ikke å være tilfelle, fordi en valutaendring vil påvirke kalkulasjoner i den grad at man noen steder får større utslag, andre steder mindre utslag. Å regne på dette rent aritmetisk, gir villedende resultater. Selvfølgelig må man regne på det, men å ta det som prognoser for det som vil skje, er meget risikabelt.

Så til slutt noe om GATT. Det er vel egentlig ikke brudd på reglene. GATT har jo en rekke unntaksbestemmelser som kan tre i kraft når et land er i akutte valutavanskeligheter, og jeg skulle anta at amerikanske jurister – jeg har ikke GATT-avtalen foran meg – vil finne en eller annen unntaksbestemmelse som i all fall gir det skinn av rett og ikke utsetter dem for beskyldninger om positivt traktatbrudd.

Statsråd Kleppe: Når det gjelder det siste, er det klart at GATT – som alle andre organisasjoner – har unntaksregler. Men det kreves godkjenning av GATT's organer, slik at man først må gjennom en prosedyre. Som et ledd i denne prosedyre måtte man klargjøre at forutsetningene for å ta i bruk en slik importavgift er til stede – sett i relasjon til GATT-reglene. Det som er problemet, er imidlertid at amerikanerne i tillegg til den vanlige begrunnelse, har brukt argumenter som er så vidtgående at de fleste nå sier at de ligger utenfor det som GATT hittil har opplevd av slik argumentasjon.

Men som sagt, vi får komme tilbake til spørsmålet når vi ser arbeidsgruppens innstilling, som er beregnet å komme like etter midten av september.

Når det gjelder beregning av prisvirkningene, er vi i samme situasjon som ved beregning av prisvirkninger ellers. Vi bruker samme modell som ved beregninger i vår innenriksøkonomi. Jeg er enig med hr. Erling Petersen i at slike beregninger alltid har svakheter. Men ved bruk av en modell hvor [136] man i all fall får målt de direkte virkninger, skulle man få det materiale som det er mulig å skaffe til veie. At man kan få indirekte virkninger ut over dette – at man får i gang en slags sneballeffekt som denne modell ikke kan beskrive – det er så, men det problemet har man på alle områder. Jeg tror det er nyttig å få slike beregninger – med de forbehold som man i alle fall må ta.

Når det gjelder spørsmålet om avståingspliktens juridiske sider, kan kanskje direktør Getz Wold svare på det.

Direktør Getz Wold: Det kan sikkert være delte meninger – jeg vil ikke legge skjul på det – om det var hensiktsmessig å ta med dette punktet i den erklæring som ble sendt ut fra Handelsdepartementet og Norges Bank. Når det ble

gjort, var det av rent praktiske grunner. Avståelsesplikten er jo knyttet til de av Norges Bank fastsatte valutakurser. I øyeblikket eksisterer ikke noen av Norges Bank fastsatt kjøpekurs for utenlandsk valuta, og det var derfor naturlig å suspendere denne plikten. I praksis betyr vel i grunnen dette ikke annet enn at eksportører som måtte mene at de nåværende kurser er realistiske, kan la pengene stå på konto i sin utenlandske bank, hvis de måtte ønske det, inntil denne uklarhet er over. Det vil altså gi dem denne mulighet til å holde dem noe lengre enn den regulære uke som er forutsatt. Men det vil jo ikke gi dem anledning til å foreta andre disposisjoner som krever spesiell tillatelse, f.eks. kjøp av fast eiendom i utlandet, av verdipapirer osv., som fortsatt vil være avhengig av særlig tillatelse.

Bernt Ingvaldsen: Når det gjelder den sannsynlige lengde av denne krisen, har jeg lyst til å stille et spørsmål. Handelsministeren nevnte at amerikanerne var opptatt av å få en totalbalanse, og at i den samlede balanse kommer en hel rekke momenter inn – som forskjellige overførslar osv. til en rekke andre land. Dette vil amerikanerne, så vidt jeg skjønner, forbeholde seg å se i forbindelse med 10 pst.-avgiften. Kan det her tenkes at amerikanerne etter hvert vil foreta en i all fall merkbar omlegging av sin politikk på disse områder, og at de vil holde på avgiften inntil den er gjennomført? I så fall kan det vel kanskje også ta en viss tid før hele valutasituasjonen blir endelig avklart, og man kommer tilbake til faste valutaer.

Statsråd Kleppe: Vi har selvfølgelig vært interessert i å få klarhet over i hvilken grad endringer i eller avskaffelse av importavgiften vil bli knyttet til endringer i valutasystemet, eller om denne avgiften vil få lengre varighet enn den valutakrise vi nå er oppe i. Jeg tror vurderingen er at en ikke vil ha en for snever sammenkobling av disse to ting, bl.a. fordi det er forskjellige organer som behandler importavgiften og valutaspørsmålet. Dessuten er en argumentasjon som er ført fra amerikansk side så pass vidtgående at det er vanskelig å se at man kan oppnå det som amerikanerne ønsker innenfor et begrenset tidsrom. Derfor er det sannsynlig at man vil føre diskusjonen om disse ting i forskjellige fora, selv om de politiske myndigheter vil se de ulike elementer i sammenheng.

[137] Vi håper at den nåværende flytende valutasituasjon ikke vil bli noe langvarig fenomen, men ingen kan si noe sikkert. Jeg kan bare si at vi for vårt vedkommende vil prøve å bidra til at det blir så kort som mulig før man kommer tilbake til stabile forhold.

Selv tror jeg ikke det er klokt å binde løsningen av valutaproblemene for sterkt til avskaffelse av importavgiften, fordi det erfaringsmessig er slik at avgiftsordninger, selv om de uttrykkelig kalles midlertidige, har en tendens til å bli av noen varighet. Hvis man knytter for mange av disse tingene sammen, kan man få en situasjon med motsetninger mellom land eller grupper av land som vi ikke er tjent med. Jeg tror at vi er interessert i å få løst valutaproblemene så raskt *det* lar seg gjøre, og å få en nedsettelse eller avskaffelse av importavgiften så snart *det* lar seg gjøre, uten å binde dette for snevert sammen. Men tidsskjemaet i dette kan jeg dessverre ikke si noe mer om.

Formannen: Er det flere som ønsker å uttale seg om saken? – Hvis ikke, vil jeg få lov til å takke handelsministeren og direktør Getz Wold for at de har kommet hit og gitt oss denne orientering, og gitt oss anledning til å uttale oss og stille spørsmål. Jeg forstår det slik at en fra norsk side foreløpig tar sikte på en balanse ved kursfastsettelsen, der en dels legger vekt på vår eksportevne og virkningen på betalingsbalansen og dels har for øye de interne prismessige virkninger. Videre at en foreløpig ikke mener å ha grunnlag for mer langsiktige kursfastsettelser, men at en under vurderingen fremover vil ha for øye at en bør fram til en kurs som en kan holde også på noe lengre sikt.

Vi er takknemlige for at Stortingets organer igjen vil bli orientert når det foreligger nye ting å melde. Jeg går ut fra at vi da vil få kontakt på ny med representanter for Regjeringen og for Norges Bank, og jeg takker for orienteringen i dag.

Møtet hevet kl. 12.20.